

RANA VIKTIMIZACIJA KAO SOCIJALNI FAKTOR SEKSUALNE DELINKVENCije

Marija Kuzmanović*

Kazнено popravni zavod u Sremskoj Mitrovici

U ovom radu su prikazani rezultati empirijskog istraživanja o uticaju rane viktimizacije u porodici i van nje na decu i adolescente u periodu maturacije koja se kasnije reflektuju u odraslom dobu. U istraživanju se pošlo od pretpostavke da rana viktimizacija, pre svega ispoljena kroz fizičko, psihičko (emotivno) i seksualno nasilje kasnije se odražava na kriminalno ponašanje u odraslom dobu.

Istraživanje rane viktimizacije i dobijeni rezultatu prikazani u radu obuhvataju period istraživanja od decembra 2007. godine do maja 2008. godine na uzorku od 296 ispitanika podeljenih u tri grupe. Prva, eksperimentalna grupa i prva kontrolna grupa su osuđena lica koja se nalaze na izvršenju kazne zatvora. Osuđenici prve, eksperimentalne grupe su izvršioi seksualnih krivičnih dela. Ispitanici prve kontrolne grupe su osuđenici na izvršenju kazni zatvora zbog raznih krivičnih dela, ali ne i seksualnih krivičnih dela. Treću grupu ispitanika, drugu kontrolnu grupu, čine lica opšte muške populacije. Za ovu priliku posebno je konstruisan strukturirani upitnik koji je sastavljen od pitanja sa ponuđenim odgovorima, a pojedina pitanja u upitniku bila su postavljena i kao otvorena pitanja.

U radu je prihvaćena definicija Svetske zdravstvene organizacije (WHO) koja na sveobuhvatan način definiše izvršenje seksualnih krivičnih dela.

Rezultati dobijeni u ovom istraživanju pokazali su da su u najvećem procentu ispitanici koji su činili eksperimentalanu i prvu kontrolnu grupu, u periodu adolescencije fizički i psihički

---

* E-mail: kuzmandragan@gmail.com

viktimizirani. Rezultati seksualnog nasilnog ponašanja nad ispitanicima nisu zabeleženi.

Prikazani rezultati u ovom radu se u velikom procentu podudaraju sa rezultatima dobijenim u istraživanjima u svetu kada je u pitanju izloženost izvršilaca seksualnog nasilnog ponašanja fizičkom, psihičkom (emotivnom) i seksualnom nasilju.

KLJUČNE REČI: silovanje / seksualna delinkvencija / fizičko / psihičko / seksualno nasilje

NEOPHODNOST DEFINISANJA POJMA SEKSUALNO NASILNOG PONAŠANJA

Pregled domaće i strane literature, ukazuje na postojanje velikog broja različitih termina, odnosno naziva kojima se označava napad na polnu slobodu, kao što su seksualno nasilje, seksualni napad, seksualno zlostavljanje itd. Nemogućnost tačnog određenja pojma seksualnog nasilja, odrazila se na teškoću u definisanju seksualnog nasilja kao problema. U starijoj literaturi uglavnom su prisutne tradicionalne pravne definicije koje ujedno najpreciznije definišu tzv. "pravo" seksualno nasilje koje odgovara vladajućim stereotipima i podrazumeva pre svega silovanje učinjeno od strane nepoznatih lica uz primenu sile i oružja, izvan kuće, uz nanošenje povreda. Međutim, u poslednje vreme, po ugledu na savremena svetska zakonska rešenja pojavljuju se nove definicije u koje se može uvrstiti i definicija silovanja u Krivičnom zakoniku Republike Srbije, koji je stupio na snagu 1. januara 2006. godine. Krivični zakonik Republike Srbije (član 178. stav 1.) inkriminiše silovanje na sledeći način " *Ko prinudi drugog na obljudu ili sa njom izjednačen čin upotrebom sile ili pretnjom da će neposredno napasti na život ili telo tog ili njemu bliskog lica*". S obzirom na rasprostranjenost seksualnog nasilja i uopšte nasilja nad ženama i decom u cilju njegovog definisanja doneto je nekoliko značajnih međunarodnih konvencija i deklaracija od strane Ujedinjenih nacija, Saveta Evrope i drugih međunarodnih institucija (Mršević, 2004:18-27). Sem silovanja, kao jednog od najčešćih oblika opresije nad ženama, postoje i drugi oblici seksualnog nasilja kojima se iskorišćava nemoć lica ili se učestvuje u posredovanju u vršenju prostitucije.

Seksualno nasilje je naročito opasno ako se radi o polnoj zloupotrebi dece i maloletnika, koje je u Krivičnom zakoniku Republike Srbije predviđeno kao posebno krivično delo ili kao teži oblik silovanja i drugih krivičnih dela za koje je predviđena teža sankcija. Tačan broj seksualno zloupotrebijene dece veoma je teško dokazati. Posledice takvog nasilja

su teško vidljive, o samom nasilju se ne govori, a od strane nasilnika prema oštećenom usmerene su ozbiljne pretnje.

Iako je seksualno nasilje primarno polno određeno kao nasilje čije su žrtve žene i deca, od seksualnog nasilja nisu izuzeti ni muškarci. Silovani mogu biti homoseksualno i heteroseksualno orijentisani muškarci, a uglavnom silovatelji su u 98% slučajeva heteroseksualno orijentisani muškarci (Mamula, 2005). Muško seksualno nasilje nad ženama i decom definisano je u ovom radu definicijom Svetske zdravstvene organizacije koja pod seksualnim nasiljem podrazumeva *"Bilo koji seksualni čin, pokušaj ostvarivanja seksualnog čina, neželjeni seksualni komentar ili predlog koji je usmeren protiv osobe i njene seksualnosti, a koji može da počini druga osoba, bez obzira na odnos sa žrtvom ili situaciju u kojoj se nalazi. Karakteriše ga upotreba sile, pretnje, ucene za ugrožavanje dobrobiti i / ili života same žrtve ili njoj bliskih osoba"* (WHO, 2002).

Kada se kaže "seksualno nasilje" većina ljudi pomisli na silovanje. Međutim, važno je istaći da postoji veliki broj i drugih oblika seksualnog nasilja, koji su možda i češći od silovanja. Seksualno nasilje obuhvata različite oblike ponašanja, od nelagodnog dobacivanja, seksualnog uznemiravanja i zlostavljanja, preko silovanja, do trgovine ženama u svrhu prisilne prostitucije i/ ili pornografije (Kelly, 2003; navedeno prema Mamula, 2005). Seksualno nasilje je osim ovih običnih, klasičnih oblika nasilja nad ženom, prisutno i kao ritualna praksa, seksualno nasilje u ratu, genitalno sakaćenje žena (Livore, 2003, navedeno prema Mamula, 2005).

Definicije seksualnog nasilja su kritički orijentisane i one zavise od individualne percepcije i sveukupnog stava prema ovom problemu (Dobach i Dobach, 1990, navedeno prema Kelly i Radford, 1998:56). Ako bi se predložila jedna definicija seksualnog nasilja mogla bi uticati na političku borbu i društveni diskurs. Diskurs o seksualnom nasilju, trebalo bi da obuhvati jedan broj suštinskih pitanja (Kelly, 1988, navedeno prema Kelly i Radford, 1998:56-63) koja se odnose pre svega na to *šta ubrajamo u nasilje*- da li bi definicija o seksualnom nasilju trebala da bude široka i inkluzivna ili limitirana i isključiva, zatim na pitanje- *ko ili šta je trpelo nasilje ili vređanje*: žena, deca, porodica, grupa, etnička zajednica, neko drugi, i *značenje i posledice događaja* po one osobe koji su iskusili seksualno nasilje.

Ono što je važno za definicije seksualnog nasilja je da one nisu statične, već idu u korak sa promenama koje odražavaju nivoe socijalne svesti i akcije. Cilj imenovanja seksualnog nasilja bi bio da se da socijalno prizna i privuče pažnja na ovaj skriven i zanemaren problem (Kelly, 1988 navedeno prema Kelly i Radford, 1998:56-63).

Definicije i oblici koji se navode kao priznati ili prepoznati društveni problemi, a koje je moguće zakonom sankcionisati vremenom se menjaju. Promene su vrlo spore i često određeni oblici nasilja ponekad i dalje ostaju van društvenih sankcija. Često postoje značajne razlike u definisanju seksualnog nasilja ne samo od zemlje do zemlje, nego i unutar iste zemlje od stručnjaka različitih profila. Nedostatak standardne definicije kao i postojanje različitih definicija pravnog sistema čini složenije procesuiranje seksualnog nasilja kao i pružanje pomoći i podrške osobama koje su ga preživele (Livore, 2003; Mamula, 2005).

Jedan od mogućih izlaza iz ove konfuzije je da se izvrši specifikacija granice u smislu doba starosti i konteksta, odrediti širok dijapazon odnosa i lokacija, kao i doba životnog ciklusa. Svaki od ovih opsega i varijanti se retko odražavaju u definicijama i značenjima kada je u pitanju seksualno nasilje (Kelly i Regan, 1998, navedeno prema Kelly i Radford, 1998:56-63).

Svetska zdravstvena organizacija (WHO, 2002) navodi razne oblike seksualnog nasilja (Mamula, 2005) kao što su silovanje u braku ili vezama, zatim silovanje od strane nepoznatih osoba, silovanje u oružanim borbama ili konfliktima pa sve do nasilna dela protiv seksualnog integriteta žena koja uključuju genitalno sakaćenje- devastacija žena i obavezne provere devičanstva žena. Kao naročito ponižavajući oblik seksualne eksploatacije je i nasilna prostitucija i trgovina ljudima u svrhu seksualne eksploatacije.

Sve ove forme ili kategorije seksualnog nasilja, koje su do sada prepoznate ilustruju način na koji se sastavni elementi upotrebljavaju u definicijama, s najvećim **fokusiranjem na varijable odnosa i moći** (Kelly i Regan, 1996, navedeno prema Kelly i Radford, 1998:56-63).

PREDMET, CILJ I METOD EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA

Predmet istraživanja ovog rada, čiji su rezultati ovde prezentovani su socijalni faktori muškog seksualnog nasilja nad ženom i decom. Za potrebe ovog istraživanja seksualno nasilje je definisano na osnovu definicije Svetske zdravstvene organizacije.

U dosadašnjem teorijskom i istraživačkom posmatranju ovog problema identifikovane su sledeće determinante seksualnog nasilja: uticaj nasilja u porodici; razorena porodica; fizičko, psihičko, seksualno nasilje; upotreba ili zloupotreba alkohola i droge; uticaj pornografije i filma; uticaj tranzicije i rata, dok nešto manjeg značaja u istraživanju je dato faktorima kao što su vreme izvršenja dela, mesto izvršenja dela, profesionalna struktura izvršioca dela.

Dosadašnja istraživanja koja su vršena (Finkelhor, 1994; Rivera & Widom, 1990; Craissiti, McClurg, Browne, 2002; Endrass, Urbaniok, Rossegger, Vetter i Elbert, 2007), govore o tome da fizički, psihički i seksualno zlostavljana deca pokazuju povišen rizik od pojave seksualnog prestupništva u kasnijem dobu. Kada je u pitanju istraživanje ovog problema u Srbiji, može se konstatovati da je vršen vrlo mali broj istraživanja o ovoj temi.

Osnovni **cilj istraživanja** je da se, s obzirom na prisutnu različitost socijalnih faktora koji utiču na nastanak seksualne delinkvencije, ispita **uticaj rane viktimizacije u porodici i van porodice nad decom i maloletnim licima u toku njihovog odrastanja**. Za potrebe istraživanja viktimizacija je definisana kao svako fizičko, psihičko (emocionalno) i seksualno zlostavljanje i zanemarivanje dece. Uticaj viktimizacije se ispituje kao socijalni faktor u etiologiji seksualne delinkvencije.

U sistematsko- neeksperimentalnom, transverzalnem retrospektivnom istraživanju korišćen je metod posrednog posmatranja i korišćena je kombinovana tehnika anketa i intervju kao i metod statističke obrade podataka, deskriptivna analiza i Hi kvadrat test.

Posrednim posmatranjem prikupljani su podaci iz penološke dokumentacije i to sudskih spisa, kriminološke dokumentacije, socijalnih anamneza, lekarskih nalaza. Dopunski podaci su prikupljani iz heteroanamnestičke dokumentacije, a sa ciljem dobijanja podataka o porodici, bolestima, školskom obrazovanju, ranije izvršenim krivičnim delima i ranijoj osuđivanosti, zloupotrebi psihoaktivnih supstanci kao i drugim podacima koji mogu biti važni za istraživanje.

UZORAK EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je sprovedeno na uzorku od 296 ispitanika. Obuhvaćena su mlađa punoletna i punoletna muška lica nad kojima se izvršavaju kazne zatvora u dva zatvora zatvorenog tipa, Kazneno- popravni zavod u Sremskoj Mitrovici i Nišu i jednom zatvoru strogo zatvorenog tipa, Kazneno- popravni zavod u Požarevacu, u periodu decembar 2007. godine- maj 2008. godine.

U prvu *eksperimentalnu grupu* su svrstani osuđenici nad kojima se zatvorske kazne izvršavaju zbog učinjenih seksualnih krivičnih dela. Grupa broji ukupno 104 ispitanika. Druga grupa ispitanika, odnosno *prva kontrolna grupa*, obuhvata osuđenike koji su na izvršenju kazne zbog neseksualnih krivičnih dela i grupa broji ukupno 103 ispitanika. Treća grupa, odnosno *druga kontrolna grupa* su ispitanici opšte muške

populacije, broji ukupno 89 ispitanika i obuhvata stanovnike sa teritorije gradova Sremska Mitrovica i Ruma.

U skladu sa opisanim predmetom i ciljem istraživanja za ovu priliku posebno je konstruisan strukturirani upitnik koji je sastavljen od pitanja sa ponuđenim odgovorima, a pojedina pitanja u upitniku bila su postavljena kao otvorena pitanja što je podrazumevalo da se na neka pitanja ne mogu sagledati svi mogući odgovori, te je samom ispitaniku ostavljen prostor za slobodno izražavanje. Ispitanici su dobrovoljno pristupili popunjavanju upitnika.

VIKTIMIZACIJA U PORODICI POREKLA SEKSUALNOG DELINKVENTA

1. Fizičko nasilje i seksualna delinkvencija

Hipoteza kojom se potvrđuje postojanje fizičkog nasilja u periodu adolescencije proverena je na taj način što su ispitanici pitani da li su bili izloženi fizičkom nasilju od strane roditelja ili nekog drugog člana porodice?

Tabela 1: Fizičko nasilje nad decom

Fizičko kažnjavanje	Eksp. grupa	1. kont. grupa	2. kont. grupa
Da	47	39	20
Ne	57	63	64
Neizjašnjeno	-	1	5
UKUPNO	104	103	89

Ukoliko uporedimo ove grupe prema distribuciji DA i NE odgovora, dobijamo sledeće rezultate:

eksperimentalna grupa i prva kontrolna grupa:

$$\chi^2=1,02; (df=1); p=0,3114$$

eksperimentalna grupa i druga kontrolna grupa

$$\chi^2=9,26; (df=1); p=0,0023^{**}$$

prva kontrolna grupa i druga kontrolna grupa

$$\chi^2=4,43; (df=1); p=0,0354^*$$

Na osnovu ovih rezultata možemo zaključiti da su izvršioi seksualnih krivičnih dela u većem broju slučajeva fizički kažnjavani u odnosu na opštu populaciju. Takođe, dobijena je statistički značajna razlika na nivou 0,05 između počinilaca neseksualnih krivičnih dela i opšte populacije, pa se može zaključiti da ovo ne mora biti specifična karakteristika izvršilaca

seksualnih krivičnih dela, nego zajednička karakteristika izvršilaca krivičnih dela uopšte. **Na ovaj način je delimično potvrđena tvrdnja koja govori o generacijskoj transmisiji fizičkog nasilja.**

Brojna istraživanja su potvrdila da je nasilje nad decom faktor rizika za kriminalno ponašanje (već pomenuta istraživanja Bard, 1987; *National Study of Adolescents* Kilpatrick, Saunders, Smith, 2003; Falshaw, 2005).

Ovde ćemo prikazati i rezultate šta su ispitanici govorili o tome ko je najčešće bio nasilan i kolika je bila učestalost kažnjavanja.

Tabela 2: Učestalost kažnjavanja dece

Učestalost fizičkog kažnjavanja	Eksper. grupa	1.kontr. grupa	2.kontr. grupa
Svakodnevno	13	4	2
Jednom nedeljno	5	2	1
Jednom mesečno	4	8	2
Kad zaslužim/ pogrešim	15	15	10
Retko /povremeno/	10	10	5
UKUPNO	47	39	20

Kada je u pitanju fizičko kažnjavanje, ispitanici eksperimentalne grupe su naveli da su svakodnevno bili kažnjavani u 13 slučajeva, 15 ispitanika navodi da su fizički bili kažnjavani kad zasluže odnosno kad pogreše. Kada je u pitanju nasilnik, eksperimentalna grupa je oca, majku ili oba roditelja označila kao one koji su najčešće kažnjavali decu. U znatno manjem broju kao nasilnici su označeni drugi članovi porodice očuh/ maćeha, baba/ deda ili neko drugi.

Tabela 3: Nasilnost u ponašanju

Ko je bio nasilan	Eksper. grupa	1. kontr. grupa	2. kontr. grupa
Otac	15	13	8
Majka	10	7	4
Oba roditelja	13	14	6
Očuh/maćeha	4	4	0
Baba, deda	3	0	0
Neko drugi	2	1	2
UKUPNO	47	39	20

Hipotezu koja je potvrđivala veću nasilnost oca u fizičkom kažnjavanju u odnosu na druge članove porodice, bilo je zanimljivo proveriti iz razloga što brojna inostrana i domaća istraživanja kao i iskustvo govore da su muškarci ti koji su u većem broju fizički nasilni u porodici. Da je to utvrđeno i kod naših ispitanika vidi se i na osnovu jednostavnog pregeleda tabele, ali postavlja se pitanja da li se možda majke ističu u većem broju kao fizički nasilne kod osuđenih za seksualna krivična dela, s obzirom na prirodu samog krivičnog dela.

Ako uradimo hi kvadrat test dobijamo sledeće rezultate:

eksperimentalna grupa i prva kontrolna grupa:

Yeates corrected $\chi^2=0,11$; (df=1); p=0,7409

eksperimentalna grupa i druga kontrolna grupa

Fisher exact $\chi^2=0,03$; (df=1); p=0,8535

prva kontrolna grupa i druga kontrolna grupa

Fisher exact $\chi^2=0,02$; (df=1); p=0,8815

Pregledom dobijenih rezultata možemo zaključiti da se u ovom istraživanju nisu utvrdile razlike između tri grupe prema tome ko je bio fizički nasilan u porodici, tj. u sve tri grupe otac je taj koji je u većem broju slučajeva nasilan u porodici tj. odnos između fizičkog nasilja oca i majke u sve tri grupe je isti.

Kvalitativna analiza dobijenih odgovora ispitanika ukazuje da su ispitanici iz eksperimentalne i prve kontrolne grupe češće navodili grublje oblike fizičkog kažnjavanja, dok su ispitanici iz druge kontrolne grupe glavnom navodili "vaspitne" oblike fizičkog kažnjavanja, uobičajene za društvenu sredinu u kojoj su odrastali. Neki primeri odgovora iz eksperimentalne i prve kontrolne grupe koji se ne javljaju u drugoj kontrolnoj grupi su sledeći: "Krvnički tukao.; Tukao, izvijavao se.; Od treće godine života me bacao po podu, kačio na vešalicu, tukao me da nisam mogao da spavam.; Tukao, šurio vrelom vodom, isterao iz kuće.; Pekao me dok sam bio dete...."

Da li su ispitanici prisustvovali nasilju između roditelja?

Tabela 4: Prisustvo nasilju u porodici

Svedok nasilja između roditelja	Eksp. grupa	1. kont. grupa	2. kont. grupa
Da	30	17	9
Ne	59	71	74
UKUPNO	89	88	83

Ukoliko uporedimo ove dobijamo sledeće rezultate:

eksperimentalna grupa i prva kontrolna grupa:

$\chi^2=4,70$; (df=1); p=0,0302*

eksperimentalna grupa i druga kontrolna grupa

$\chi^2=12,81$; (df=1); p=0,0003**

prva kontrolna grupa i druga kontrolna grupa

$\chi^2=2,38$; (df=1); p=0,1230

Izvršioi seksualnih krivičnih dela su u većem procentu prisustvovali nasilju između roditelja od izvršilaca neseksualnih krivičnih dela i opšte muške populacije.

Tabela 5: Prisustvo nasilju van porodice

Svedok nasilja među rođacima	Eksp. grupa	1. kont. grupa	2. kont. grupa
Da	17	9	6
Ne	70	74	75
UKUPNO	87	93	81

Ukoliko uporedimo ove grupe dobijamo sledeće rezultate:

eksperimentalna grupa i prva kontrolna grupa:

$$\chi^2=2,48; (df=1); p=0,1153$$

eksperimentalna grupa i druga kontrolna grupa

$$\chi^2=39,21; (df=1); p=0,7003$$

prva kontrolna grupa i druga kontrolna grupa

$$\chi^2=0,58; (df=1); p=0,4454$$

Ne postoji statistički značajna razlika između grupa ispitanika u tome da li su prisustvovali nasilju između rođaka.

Da li su ispitanici dolazili u situacije u kojima je postojala ozbiljna pretnja po njihov život na taj način što je neko prema njima upotrebio oružje?

Tabela 6: Upotreba oružja

Upotrebljeno oružje prema njima	Eksp. grupa	1. kont. grupa	2. kont. grupa
Da	21	13	4
Ne	73	86	84
UKUPNO	94	99	88

Ukoliko uporedimo ove grupe prema distribuciji DA i NE odgovora, dobijamo sledeće rezultate:

eksperimentalna grupa i prva kontrolna grupa:

$$\chi^2=2,82; (df=1); p=0,0932$$

eksperimentalna grupa i druga kontrolna grupa

Yeates corrected $\chi^2=10,69; (df=1); p=0,0011^{**}$

prva kontrolna grupa i druga kontrolna grupa

Yeates corrected $\chi^2=3,18; (df=1); p=0,0745^*$

Izvršioi seksualnih i neseksualnih krivičnih dela u svom iskustvu imaju više prisutnu pojavu da je neko prema njima upotrebio oružje od opšte muške populacije.

Tabela 7: Upotreba oružja od strane člana porodice ili drugih

Ko je upotrebio oružje	Eksp. grupa	1. kontr. grupa	2. kontr. grupa
Otac	6	6	0
Majka	1	2	0
Rođeni brat	0	0	1
Rođak	2	0	0
Drug	5	3	2
Neko drugi	6	2	2
UKUPNO	20	13	5

Na pitanje ko je najčešće koristio oružje prema ispitanicima, odgovori dobijeni od ispitanika eksperimentalne grupe ukazuju da je to najčešće bio otac, zatim drug i neko drugi, dok prva kontrolna grupa govori o najčešćoj upotrebi oružja od strane oca.

Tabela 8: Učestalost upotrebe oružja

Učestalost upotrebe oružja	Eksp. grupa	1.kontr. grupa	2.kontr. grupa
Jednom	10	4	3
Dva puta	2	2	0
3 do 5 puta	3	3	0
Preko 5 puta	5	4	2
UKUPNO	20	13	5

2. Psihičko nasilje i seksualna delinkvencija

Hipoteza da su osuđeni za krivična dela seksualno nasilnog ponašanja bili više izloženi **psihičkom nasilju** u periodu adolescencije, nego osuđeni za druga krivična dela i muškarci opšte populacije, što je dovelo do njihovog kasnijeg nasilnog ponašanja u interpersonalnim odnosima sa odraslima i decom je proveravana tako što je ispitanicima postavljeno pitanje da li su bili izloženi psihičkom (emotivnom) maltretiranju (nazivali ih pogrđnim imenima, omalovažavali, psovali, potcenjivali, kontrolisali...) od strane roditelja ili nekog drugog člana porodice tokom odrastanja.

Dobijeni su sledeći rezultati:

Tabela 9: Psihičko (emotivno) nasilje

Psihičko maltretiranje u porodici porekla	Eksp. grupa	1. kont. grupa	2. kont. grupa
Da	30	20	6
Ne	72	75	79
UKUPNO	102	95	85

Ukoliko uporedimo ove grupe prema distribuciji DA i NE odgovora, dobijamo sledeće rezultate:

eksperimentalna grupa i prva kontrolna grupa:

$$\chi^2=1,81; (df=1); p=0,1779$$

eksperimentalna grupa i druga kontrolna grupa

$$\chi^2=14,9; (df=1); p=0,0001^{**}$$

prva kontrolna grupa i druga kontrolna grupa

$$\chi^2=7,11; (df=1); p=0,0077^{**}$$

Na osnovu dobijenih rezultata možemo zaključiti da su izvršioци krivičnih dela uopšte više psihički maltretirani u detinjstvu u odnosu na opštu populaciju, a grupa seksualnih izvršilaca krivičnih dela se ne razlikuje po prisustvu psihičkog maltretiranja u detinjstvu od izvršilaca drugih krivičnih dela, **te je na ovaj način delimično potvrđena hipoteza koja govori o generacijskoj transmisiji psihičkog nasilja.**

Dobijeni rezultat je u skladu i sa ranije prikazanim podacima o porodično poremećenim odnosima (sukobi, tuče, ponašanje roditelja prema deci, izloženost scenama nasilja u porodici).

Koje primere psihičkog zlostavljanja navode ispitanici iz eksperimentalne i prve kontrolne grupe? Neki do njih su: "Govorili da će me ubiti, zaklati.; Bacali jelo na mene (fizičko nasilje).; Isekao gitaru na polju.; Kad god me je kupala ili prala kosu, čupala me je jako za kosu (fizičko nasilje) i nazivala me majmunom, bitangom.; Nazivao me kopiletom i zabranjivao mi svaki kontakt sa drugom decom."

Na osnovu ovih rezultata možemo zaključiti da je fenomen generacijske transmisije i psihičkog nasilja prisutan kod izvršilaca krivičnih dela uopšte. Svakako je prisutan i kod izvršilaca seksualnih krivičnih dela. Ovi rezultati su u skladu i sa brojnim svetskim istraživanjima (Boswell 1995; Browne, Finkelhor, 1986).

Šta su ispitanici navodili, Ko ih je najčešće psihički maltretirao i koliko često?

Zanimljivo je ispitati da li postoji razlika u tome ko je bio zlostavljač, otac ili majka, kod seksualnih, a ko kod neseksualnih delinkvenata.

Tabela 10: Najčešći zlostavljač

Ko je najčešće psihički maltretirao?	Eksper. grupa	1. kont. grupa	2. kont. grupa
Otac	10	8	1
Majka	5	2	0
Oba roditelja	10	5	0
Očuh/maćeha	0	2	0
Baba, deda	1	0	0
Neko drugi	3	0	6
UKUPNO	29	17	7

Iz tabele 10 može se videti da su najčešće psihički zlostavljači bili otac i oba roditelja, a znatno manje majka koja je bila u 5 slučajeva navedena kao izvršilac psihičkog nasilja. U poređenju sa istraživanjima van Srbije, istraživači su se bavili pitanjem relevantnosti varijable pol roditelja zlostavljača u istraživanju seksualne delinkvencije (Craissiti, 2005). Međutim, ovo istraživanje nije utvrdilo postojanje razlika između grupa, prema tome ko je bio zlostavljač. Ovo ne znači da ta veza ne postoji, a posebno ne znači da ta varijabla nije relevantna, nego samo da ta veza ovde nije utvrđena. Za ovo, kao i za niz drugih pitanja, koja su veoma lične prirode i koja zadiru u duboku intimu ispitanika, verovatno je neki drugi način prikupljanja podataka pogodnije, prvenstveno studije slučaja ili upitnici koji bi vodili računa o tome da se ispituje veoma lična oblast o kojoj ispitanici nerado pričaju. Pretpostavka je i da bi se ispitivanje trebalo obaviti u atmosferi koja odaje utisak veće diskrecije i anonimnosti, što svakako zatvorska atmosfera nije.

3. Seksualno nasilje

Brojna istraživanja su potvrdila hipotezu o transmisiji seksualnog nasilja i kažu da seksualni delinkventi u svom odrastanju imaju iskustvo seksualnog zlostavljanja (Dhawan i Marshall, 1966; Folshaw i Browne, 1997; Becker, 1988; Freeman- Longo, 1986; i Ryan, 1989; Peters, Wyatt i Finkelhor (1986); Milovanović, 2005:275). Određena istraživanja utvrdila su da prema toj varijabli seksualni delinkventi razlikuju i u odnosu na ostalu delinkventnu populaciju. Jedna od hipoteza u ovom istraživačkom radu se bavila i transmisijom seksualnog nasilja. Proveravana je na taj način što su ispitanici direktno pitani za iskustvo seksualnog zlostavljanja u detinjstvu. Međutim, svi ispitanici u istraživanju bez obzira kojoj grupi pripadaju, odgovorili su da nisu imali iskustvo seksualnog zlostavljanja ili neprimeren seksualni kontakt u toku svog odrastanja. Pretpostavka je da ovo nije realna slika i da ispitanici nisu bili iskreni, s obzirom na način i uslove u kojima je sprovedeno istraživanje.

Podatak o seksualnom zlostavljanju u periodu adolescencije nije pronađen ni u dokumentaciji koja je bila dostupna istraživaču. Za proveravanje ove hipoteze, verovatno bi bio pogodniji nacrt koji se koristi za istraživanje rizičnih

grupa, npr. nacrt longitudinalnog istraživanja gde bi se pratila deca koja su bila seksualno zlostavljana u detinjstvu ili pak transferzalno istraživanje koje bi uzelo podatke iz neke zvanične evidencije o seksualno zlostavljanoj deci koja su sada odrasla te utvrdilo koliko njih je počinilo seksualno krivično delo.

ZAKLJUČAK

Rezultati istraživanja u celini mogu da nam posluže za koncipiranje preporuka kada je u pitanju preventivna delatnost kao i kada je u pitanju tretman osuđenih lica.

U preventivnim programima, raspad porodice i poremećeni porodični odnosi treba da omoguće organizaciju porodice na drugim osnovama i pomoć stručnih službi dok se kriza kojom je pogođen član porodice ne prebrodi. S obzirom da raspad porodice i poremećeni odnosi predstavljaju faktor rizika za pojavu ne samo seksualne delinkvencije nego i delinkvencije uopšte, potrebno je ispitati prirodu pojave, razjasniti pod kojim uslovima i u sadejstvu sa kojim varijablama je faktor rizika za nastanak seksualne delinkvencije, a pod kojim uslovima je faktor za nastanak neseksualne delinkvencije. Terapijski programi za seksualne delinkvente treba da obuhvate i pitanja vaspitanja dece različitog pola u porodici porekla kao pitanja odnosa roditelja kako prema žrtvi seksualnog nasilja tako i prema seksualnom delinkventu u njegovom detinjstvu.

Preventivni programi treba da obuhvate i edukaciju opšte populacije, s obzirom na rašireno uverenje da se seksualna krivična dela, a posebno silovanja, uvek dešavaju na nekim skrovištim, mračnim mestima. Verovanje da, ukoliko ne obilazimo mračna mesta, nepoznate prostore, ne krećemo se u kasno doba noći i sl. silovanje nam se neće dogoditi. Važno bi bilo u preventivnim programima ukazati i na činjenicu da se silovanja dešavaju i na za žrtvu poznatim mestima i od strane poznatih lica. Edukacija može da se izvrši i u pravcu prepoznavanja rizične komunikacije i odnosa i kako se tada zaštititi. Prevencija bi podrazumevala blagovremenu i adekvatnu zaštitu porodice od nasilnika kao i intervenciju u samoj porodičnoj sredini gde su već zabeleženi razni obrasci sociopatoloških pojava.

Program resocijalizacije seksualnih delinkvenata koji se primenjuje u svetu imaju za osnovu iste teorijske osnove kao što su kognitivno-bihejvioralan pristup, kontrola devijantnih fantazija, emocionalna usamljenost, izgradnja preventivnih strategija i novih životnih ciljeva. Za sve ove tretmane, uz neznatne razlike suština je u tome da se seksualni prestupnici podvrgavaju posebnom tretmanu u kombinaciji sa zatvorskom kaznom ili bez nje. Terapije imaju za cilj razvijanje empatije sa žrtvom, promena načina razmišljanja i

promena u ponašanju. Kada se radi se o mladim seksualnim delinkventima, primenjuje se kako bi pronašli vezu između ranijeg zlostavljanja u detinjstvu i kasnijeg zlostavljačkog ponašanja. Ono što je dobro u ovim programima je da sadrže povezivanje zlostavljanja sa kasnijim nasilnim ponašanjem i rad na prepoznavanju straha i situacije koja je doprinela nasilju.

S obzirom da je ovo prvi rad koji pokušava da da' odgovor na pitanje da li socijalni faktori, pre svega viktimizacija utiče na nastanak seksualne delinkvencije. Kada su u pitanju odnosi između roditelja u porodice porekla, treba tražiti odgovor na pitanje koja vrsta odnosa i na koji način deluju, zatim da li postoje neke specifičnosti, neke skrivene poruke koje roditelji šalju svojoj deci.

REFERENCE

- (1) Browne, A. Finkelhor, D. (1986) "Impact of Child Sexual Abuse: A Review of the Research" The Free Press, preuzeto sa www.paedosexualitytaet.de, 21. decembra 2005.
- (2) Craissati, J. (2005) "Sexual violence against women: A psychological approach to the assessment and management of rapists in the community" Consultant Clinical and Forensic Psychologist Oxleas NHS, Trust, preuzeto sa www.napo.org.uk, 21. decembra 2005.
- (3) Connelly, C., Williamson, S. (2000) "A review of the resarch literature onserious violent and sexual offenders. Glasgow: School of law, Univesity of Glasgow, www.scotland.gov.uk/ preuzeto 25. decembra 2005)
- (4) Falsow, L. (2005) "The link between a history of maltreatment ond subsequent offending behavir" HM Inspectorate of Prisons, preuzeto sa www.homeottice.gov.uk/rds, 1. decembra 2005.
- (5) Finkelhor, D. (1986) "Child Sexual Abuse- Chapter 2: Sexual Abuse as a Moral Problem" The Free Press, New York, preuzeto sa www.ipce.info, 29. novembra 2005.
- (6) Endrass, J., Urbaniok, F., Rossegger, A., Vetter, S., Elbert, T. (2007) "The Prevalence of Early Victimization Among Violent and Sexual Male Offenders in Switzerland" International Perspectives in Victimology, Vol 3. No. 2, pp 24- 30.
- (7) Endrass, J., Urbaniok, F., Rossegger, A., Vetter, S., Elbert, T. (2007) "Sexual Abuse Among Violent and Sex Offenders and Its Relevance for Persistent Offending" International Perspectives in Victimology, Vol 3. No. 2, pp 31-35.

- (8) Kelly, L., Radford, J. (1996) "Women, Violence and Male Power" Nothing Really Happened: The Invalidation of Women's Experiences of Sexual Violence, Buckingham: Open University Press.
- (9) Mamula, M. (2005) "Seksualno nasilje, teorija i praksa". Zagreb: Centar za prevenciju, istraživanje i suzbijanje seksualnog nasilja i žensku seksualnost.
- (10) Milosavljević, M. (2002) "Zlostavljanje i zanemarivanje dece". Beograd: Socijalno- humanitarno udruženje "Sačuvajmo decu".
- (11) Mršević, Z. (1997) "Incest između mita i stvarnosti" Kriminološka studija seksualnog zlostavljanja dece, Beograd: Institut za za kriminološka i sociološka istraživanja i Jugoslovenski centar za prava deteta.
- (12) McCarthy, J. Lambie, I. (1995) "The Nature of Adolescent Sexual Offending" preuzeto sa www.safenetwork.co.pdf 25. novembra 2005.
- (13) Pimlott-Kubiak, S. and Cortina, M. L. (2003) "Gender, Victimization and Outcoms: Reconceptualizing Risk", *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, Vol. 71. No. 3. 528-539

EARLY VICTIMIZATION AS SOCIAL FACTOR OF SEXUAL DELIQUENCY

In this paper are represented results of empirical research about influence of early victimization in family and wider community on children and adolescents in period of maturation and its reflections on their behavior as mature persons. The starting point of research was presumption that early victimization, in first place manifested through physical, psychical (emotional) and sexual violence later infects criminal behavior in mature age.

Exploration of early victimization and its results represented in this work includes period of research between December 2007 and May 2008, on specimen of 296 examinees, divided in three groups. In experimental and first control group were convicted persons which are serving prison sentence. Inmates from first, experimental group were sexual perpetrators. Examinees from first control group were inmates serving sentence for various crimes, but not sexual. Third group of examinees, second control group was selected from general male population. As an instrument for data collection was developed a structured query, combined of open and questions with given answers.

In research was excepted World Health Organization definition because of its comprehensive approach to sexual crimes.

Results acquired in this research have shown that high percentage of examinees from experimental and first control group have been physically

and psychically victimized in period of adolescence. Indications of violent sexual behavior against examinees haven't been recorded.

Also, there is high percentage of accordance of presented results with results of other researches in question of exposure of sexually violent perpetrators to physical, psychical (emotional) and sexual violence.

*KEY WORDS: rape / sexual delinquency / physical /
psychical / sexual violence*